

Pázmány Law Working Papers

2014/26.

Szilágyi Pál

Az Európai Bíróság Alliance One ítélete

Pázmány Péter Katolikus Egyetem

Pázmány Péter Catholic University Budapest

<http://www.plwp.jak.ppke.hu/>

Az Európai Bíróság Alliance One ítélete

Szilágyi Pál¹

I. Bevezetés

A közelmúltban több tanulmány is foglalkozott a versenyjogi eljárások során az alapvető jogok szerepével. E tanulmánysorozatunkban törekedtem úgy összeválogatni az Európai Bíróság ítéleteit, hogy azok széles skálán mutassák be a versenyjogi eljárások során felmerülő problematikus pontokat. Jelen tanulmány is ebbe a sorba illeszkedik, amikor az Alliance One kontra Bizottság ítéletet² mutatja be. Mint látni fogjuk, az ítélet során a felperes vállalkozás a személyes felelősség elve érvényesülésének hiányát rója fel az uniós jogérvényesítési rendszer keretében.

II. Az ítélet előzménye

Az Alliance One (korábban Dimon; továbbiakban: Felperes) 1997 áprilisában megvásárolta az Intabex Netherlands BV vállalkozáscsoportot, amely Agroexpansión családi vállalkozást 1997. novemberében vásárolta meg. Az Európai Bizottság 2001-ben hajnali rajtaütés keretében vizsgálatokat folytatott, többek között az Agroexpansión vállalat üzleti helyiségeiben, majd 2004-ben végül határozatot hozott, amelyben a spanyol dohánypiacon működő kartell tagjait büntette. A kartell az Európai Bizottság határozata szerint lényegében 1996 és 2001 között rögzítette a nyers dohány szállítási árait, valamint a kartellezőkre irányadó kvótákat. A határozatában az Európai Bizottság a Felperes jogelődjét, a Dimont, is marasztalta azzal az indokkal, hogy a mai EUMSZ 101. cikk (1) bekezdése szerinti egységes és folytatólagos jogsértés miatt az Agroexpansión vállalatra kiszabott bírságért ő is egyetemlegesen felel.

¹ A tanulmány a Pázmány Péter Katolikus Egyetem TÁMOP-4.2.1.B-11/2/KMR-2011-0002. sz. projektje (A tudományos kutatások kibontakoztatása a PPKE-n) támogatásával készült.

² C-679/11. P. C-679/11 P sz ügy, Alliance One International Inc kontra Európai Bizottság, ECLI:EU:C:2013:606.

A Felperes a nevezett határozatot megtámadta a Törvényszéken többek között arra hivatkozva, hogy személyes felelőssége hiányában ő nem felelhet a korábbi jogellenes magatartásért, továbbá mint anyavállalat sem volt aktív, közvetlen részese a jogsértéseknek.

III. A Törvényszék ítélete

Ahogy fentebb utaltunk rá, a Felperes az Európai Bizottság határozatát megtámadta a Törvényszéken.³ A Törvényszék számos fontos megállapítást tett ítéletében, amelyet alábbi idézünk:

A közösségi versenyjog a vállalkozások tevékenységeire vonatkozik. A vállalkozás fogalma minden gazdasági tevékenységet folytató jogalanyra kiterjed, függetlenül azok jogállásától és finanszírozási módjától. Az ítélezési gyakorlat megállapította, hogy ebben az összefüggésben a vállalkozás fogalmát úgy kell értelmezni, mint amely gazdasági egységet jelent, még akkor is, ha jogi szempontból ez az egység több természetes vagy jogi személyből áll. Ha ilyen gazdasági egység sérti meg a versenyszabályokat, a személyes felelősség elve szerint neki kell felelnie ezért a jogsértésért.⁴

A közösségi versenyjog megsértését egyértelműen azon jogi személynek kell betudni, amellyel szemben később bírság szabható ki. A Bizottságnak a versenyjog terén hozott határozatainak alkalmazása és végrehajtása céljából ugyanis címzettként egy jogi személyiséggel rendelkező jogalanyt kell meghatározni.

Többek között akkor lehet az anyavállalatnak betudni a leányvállalat magatartását, ha a leányvállalat – jóllehet külön jogi személyiséggel rendelkezik – nem önállóan határozza meg magatartását a piacon, hanem lényegében azokat az utasításokat követi, amelyeket az anyavállalat ad számára, különös tekintettel az említett két jogi személy közötti gazdasági, szervezeti és jogi kapcsolatokra. Ilyen esetben ugyanis az anyavállalat és leányvállalata ugyanazon gazdasági egység részét képezi, és egyetlen vállalkozást alkot. Ilyen esetben tehát nem a jogsértésre vonatkozó, az anyavállalat és a leányvállalat közötti felbujtói viszony, még kevésbé az anyavállalatnak a jogsértésben való részvétele teszi lehetővé a Bizottság számára, hogy bírság megfizetésére kötelező határozatot címezzen az anyavállalathoz, hanem az, hogy valamely anyavállalat és annak leányvállalata az EK 81. cikk értelmében egyetlen vállalkozást alkot.

³ T-24/05 T-24/05 sz ügy, Alliance One International, Inc, korábban: Standard Commercial Corp és társai kontra Európai Bizottság [EBHT 2010., II-05329 o] (ECLI:EU:T:2010:453)

⁴ Ibid 122-124. pontok.

A Bizottság nem szorítkozhat annak pusztá megállapítására, hogy az anyavállalat meghatározó befolyást tud gyakorolni e leányvállalat üzletpolitikájára, hanem azt is vizsgálnia kell, hogy e befolyást ténylegesen gyakorolta-e. Abban a különös esetben, ha a közösségi versenyjog szabályait sértő magatartást folytató leányvállalat az anyavállalat kizárólagos tulajdonában áll, egyrésztől ezen anyavállalat meghatározó befolyást gyakorolhat az említett leányvállalat magatartására, másrésztől pedig fennáll azon egyszerű vélelem, amely szerint az említett anyavállalat ténylegesen meghatározó befolyást gyakorol leányvállalata magatartására. E körülmények között elegendő, ha a Bizottság bizonyítja, hogy valamely leányvállalatnak az anyavállalata az egyedüli tulajdonosa, ahhoz hogy arra következtethessen, hogy ez utóbbi meghatározó befolyást gyakorol e leányvállalat üzletpolitikájára. A Bizottságnak ezt követően módjában áll az anyavállalat egyetemleges felelősségét megállapítani a leányvállalatával szemben kiszabott bírság megfizetését illetően, kivéve ha a fenti vélelem megdöntésére köteles anyavállalat elegendő bizonyítékot terjeszt elő annak bizonyításához, hogy a leányvállalata önálló piaci magatartást követ. Az abból eredő vélelmet, miszerint a leányvállalat az anyavállalat kizárólagos tulajdonában van, nemcsak azon esetekben lehet alkalmazni, amikor közvetlen kapcsolat áll fenn az anyavállalat és a leányvállalat között, hanem olyan esetekben is, amikor e viszony egy köztes leányvállalat révén közvetetten áll fenn.

Mindazonáltal a Bizottság úgy dönthet, hogy nem csupán erre a vélelemre, hanem olyan további tényelemekre is támaszkodik, amelyek bizonyítják, hogy az anyavállalatok ténylegesen meghatározó befolyást gyakorolnak leányvállalatukra, és amelyek ennélfogva megerősítik a szóban forgó vélelmet.⁵

A központi elem, amelyre a Bizottság annak megállapítása során támaszkodik, hogy valamely anyavállalat és leányvállalata gazdasági egységet alkot, a leányvállalat piacon tanúsított magatartásával kapcsolatos önállóságának hiánya, mivel az önállóság hiánya az anyavállalatnak a leányvállalat magatartására gyakorolt meghatározó befolyásának velejárója.

A leányvállalat által elkövetett jogsértésért fennálló felelősség anyavállalatnak való betudhatósága megállapítása érdekében az anyavállalat által gyakorolt meghatározó befolyás nem korlátozódhat olyan tevékenységekre, amelyek szigorú értelemben a leányvállalat üzletpolitikájába tartoznak, és amelyek közvetlenül a szóban forgó jogsértéshez kapcsolódnak. Annak megállapítása érdekében, hogy valamely leányvállalat önállóan határozza meg magatartását a piacon, a

⁵ Ibid 125–130., 132., valamint 141. pontok.

leányvállalat és az anyavállalat közötti gazdasági, szervezeti és jogi kapcsolatokra vonatkozó releváns elemek összességét figyelembe kell venni, amelyek az egyes esetekben különbözőek lehetnek, és ezért azokat nem lehet taxatív módon felsorolni.⁶

Amennyiben egy vállalkozást két vagy több vállalkozás vagy személy közösen irányít, e vállalkozásoknak vagy személyeknek eleve adott a lehetőségük az irányított vállalkozás feletti meghatározó befolyás gyakorlására. Mindazonáltal ez még nem elegendő ahhoz, hogy nekik tudják be a közös irányítás alatt álló vállalkozás által a versenyjogi szabályok megsértéséért fennálló felelősséget, mivel ennek betudhatósága ezenfelül azt követeli meg, hogy a meghatározó befolyás tényleges gyakorlására vonatkozó feltétel is teljesüljön. Amennyiben ez az eset áll fenn, a közös irányítást gyakorló vállalkozások vagy személyek felelősségre vonhatók leányvállalatuk jogsértő magatartásáért. Amennyiben viszont kiderül, hogy valójában a közös irányítással rendelkező vállalkozások vagy személyek közül csak az egyik gyakorol ténylegesen meghatározó befolyást e leányvállalatra, illetve ha egyéb különös körülmények ezt igazolják, a Bizottság úgy dönthet, hogy csupán ezt a vállalkozást vagy személyt vonja a jogsértő leányvállalattal egyetemlegesen felelősségre.⁷

Az EK 253. cikk által megkövetelt indokolásnak a szóban forgó jogi aktus természetéhez kell igazodnia, továbbá világosan és egyértelműen kell tartalmaznia a jogi aktust kibocsátó intézmény érvelését, oly módon, hogy lehetővé tegye az érdekeltek számára a meghozott intézkedés indokainak megismerését, illetve az illetékes bíróság számára felülvizsgálati jogköre gyakorlását. Az indokolási kötelezettséget az eset összes körülményeire, így különösen a jogi aktus tartalmára, a felhívott indokok jellegére és a címzettek vagy a jogi aktus által közvetlenül és személyükben érintett egyéb személyek magyarázathoz fűződő érdekére tekintettel kell vizsgálni. Nem követelmény, hogy az indokolás az összes releváns ténybeli és jogi elemet tartalmazza, minthogy azt a kérdést, hogy a jogi aktus indokolása megfelel-e az EK 253. cikk követelményeinek, nemcsak szövegére, hanem körülményeire, valamint az adott tárgyra vonatkozó jogszabályok összességére is figyelemmel kell vizsgálni.

Amennyiben az EK 81. cikk alkalmazásában hozott határozat több címzethez szól, és a jogsértés betudhatóságának kérdését veti fel, e határozatnak megfelelő indokolást kell tartalmaznia a címzettek mindegyikére, és különösen azokra nézve, amelyeknek a határozat értelmében e jogsértés terhét viselniük kell.⁸

⁶ Ibid 135., valamint 170–171. pontok.

⁷ Ibid 165. pont.

⁸ Ibid 149 – 150. pontok.

A Bizottság köteles tiszteletben tartani az egyenlő bánásmód elvét, amely az állandó ítélkezési gyakorlat értelmében megköveteli, hogy hasonló helyzeteket ne kezeljenek eltérő módon, és hogy az eltérő helyzeteket ne kezeljék egyenlő módon, kivéve ha az ilyen bánásmód objektíven igazolható.

Vagyis egy olyan ügyben, amely egy, különböző vállalkozásokat érintő jogsértésre vonatkozik, a Bizottság az ítélkezési gyakorlat által rögzített kereteken belül egy adott módszert alkalmaz annak meghatározására, hogy meg kell-e állapítani mind azoknak a leányvállalatoknak a felelősségét, amelyek ténylegesen elkövették e jogsértést, mind e leányvállalatok anyavállalatának felelősségét, ennek érdekében – különös körülmények kivételével – minden vállalkozás esetében ugyanazon kritériumokra kell támaszkodnia.⁹

A Törvényszék tehát lényegében a tekintetben a Felperesnek adott igazat, hogy nem vonható felelősségre, mint anyavállalat azért a magatartásért, amelyet az általa megszerzést megelőzően követett el a leányvállalt.

IV. Az Európai Bíróság ítélete

A Felperes az Európai Bírósághoz fordult az ítélet ellen fellebbezve.¹⁰ A fellebbezésében jogalapként felhívta, hogy az Európai Unió jogának általános jogelvei, valamint az Emberi Jogok Európai Egyezménye (továbbiakban: EJE) és az Európai Unió Alapjogi Chartája is sérül a személyes felelősség elvének hiánya miatt.

Az ítéletnek mi jelen tanulmányban ezt a vonatkozását elemezzük. A Felperes érve szerint az előző bekezdésben említett jogforrások okán, a bűnösség vélelme, pontosabban az ártatlanság vélelmének a hiánya érvényesül. Az előbbit csak egészen kivételes esetekben szabadna engedni. Sajnálatos módon az elmúlt években megszokottak szerint az Európai Bíróság egy bekezdéssel elintézte a kérdést, miszerint mivel a Törvényszék előtt ezt az érvet nem hozta fel a Felperes, így mint elfogadhatatlant el kell utasítani.

Az alábbiakban áttekintjük a hátterét annak, hogy az uniós versenyjogi joggyakorlat büntetőjogias minősítése mögött milyen EJE joggyakorlat áll.

V. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlata

Tekintettel a fentebb felvázolt szabályokra a kiindulási alapnak az EJE-t kell tekintenünk. Következik ez az Európai Unió csatlakozási szándékából, az Alapjogi Charta és az EJE védelmi szintjének párhuzamosságából, valamint abból, hogy Magyarország is csatlakozott az egyezményhez.

Nem kell külön kitérni a nemzeti jog – és ma már az uniós jog – által is bűncselekményeknek tekintett magatartások körére. A problémát elsősorban azon helyzetek okozzák, amikor a nemzeti vagy uniós hatóságok nem tekintenek egy közigazgatási eljárást büntetőjoginak,

⁹ Ibid 156 – 157. pontok.

¹⁰ C-679/11. P. C-679/11 P sz ügy, Alliance One International Inc kontra Európai Bizottság, ECLI:EU:C:2013:606.

holott azt a jellemzői alapján annak kellene tekinteni. Számos ügy került az EEJE bíróság elé, mivel a nemzeti hatóságok nem is feltételezték, hogy az adott ügyben a büntetőjogi eljárásoknak megfelelő garanciákat kellett volna érvényesíteni. Itt érdemes megjegyezni, hogy terminológiai szempontból zavaró az, hogy a közigazgatási eljárást vagy szankciókat büntetőjoginak nevezzük, de ez igazából abból következik, hogy az EEJE és az EJEB gyakorlata sui generis fogalmakat alkotott és emiatt irreleváns, hogy a nemzeti jog közigazgatásának nevez-e egy, az egyezmény szerint büntetőjoginak minősülő eljárást vagy szankciót. Annak sincs különösebb jelentősége, hogy büntetőjoginak vagy büntetőjogiasnak nevezzük; az EJEB egyértelműen a büntetőjogi (criminal; quasi-criminal) kifejezést használja ezekre az eljárásokra.

Az EEJE 6. cikk (1) bekezdése használja a „büntetőjogi vádak” kifejezést. Ennek értelmezése, mint utaltunk rá, a klasszikus büntetőjog által tiltott magatartások esetén nem okoz problémát. Jó példa a magyar Btk. 296/B. § tilalma a versenyt korlátozó megállapodásokról közbeszerzési és koncessziós eljárások során.

Annak érdekében, hogy az EEJE értelmezése ne az államok nemzeti jogának ilyen irányú megközelítésétől függjön, az EJEB egy saját megközelítést dolgozott ki.¹¹ E tekintetben a klasszikus ügy a, fegyelmi szabályok büntetőjogi jellegét tárgyaló Engel ügy.¹² Ebben az EJEB lényegében azt fejtette ki a 81. §-ban, hogy míg az államoknak jogukban áll bizonyos magatartásokat szabadon a büntetőjog által üldözendőnek nyilvánítani, addig ennek az ellenkezője már nem igaz. Utóbbi esetben ugyanis szigorúbb szabályoknak kell megfelelni. Ha ugyanis a tagállamok szabadon határozhatnak meg, hogy egy nem büntetőjogi, vagy egy „vegyes” szabályt büntetőjogi vagy nem büntetőjogi alapokon vizsgálják meg, akkor az EEJE 6. és 7. cikkei a tagállamok szuverenitásának lenne alárendelve. Ennek elkerülése érdekében az EJEB rendelkezik hatáskörrel annak eldöntésére – mondta a bíróság – hogy megítélje, vajon a kérdéses magatartás kapcsán alkalmazandó-e az EEJE 6. cikke.

Ezt követően a bíróság a 82. §-ban meghatározta azon feltételeket is, amelyeket figyelembe kell venni a kérdés megítélésakor. Kiindulási pontként az adott állam klasszifikációját kell elfogadni. Ez azonban nem több mint egy kiindulási pont. A magatartás megítélésakor különösen jelentős annak lényegi természete. Ugyanakkor figyelembe kell venni a szankciók súlyosságát, amely a szabályt megsértő személyt érheti. Egy jogállamban a szabadságvesztés büntetés tipikusan ebbe a körbe tartozik.

Az EJEB lényegében három szempontot emelt ki: a) a nemzeti jog meghatározását; b) a jogsértés természetét; és c) a várható szankció súlyosságának természetét és mértékét.¹³ A

¹¹ Az egyik korai eset a Neumeister ügy volt: Neumeister v. Austria, 27 June 1968, Series A no. 8. Ld. alább Engel ügy és pl. AP, MP and TP v. Switzerland, 29 Aug. 1997, Reports 1997-V, 1477 39. §.

¹² Engel and others v. Netherlands, 8 June 1976, Series A no. 22.

¹³ Ld. még AP, MP and TP v. Switzerland, 29 Aug. 1997, Reports 1997-V, 1477. 39. §.

feltételek vagylagosak¹⁴, azaz bármely alapján megállapítható lehet a büntetőjogi jelleg.¹⁵ Ez természetesen nem jelenti azt, hogy a kérdés megítélése adott esetben ne lenne komplex mérlegelés kérdése, de ez igazából csak azt jelenti, hogy az adott eljárás, annak kontextusát figyelembe véve eleget tesz-e valamely, vagy több feltételnek. Ha azonban bármelyik pont alapján büntetőjoginak minősül az egyezmény szerint egy magatartás, akkor már megállapítható az egyezmény hatálya.

Egy érdekes ügy volt ebből a szempontból a Bendenoun francia ügy.¹⁶ Ebben az ügyben a kérdés az volt, hogy a megtévesztő jellegű adóelkerülés (nem adócsalás) esetén alkalmazott arányos adószabályokba foglalt adózási szankció büntetőjogi szankció-e? A kérdéses szankció fiskális pótdíj (adópótlék) jellegű szankció volt, amely az elkövetési összeghez arányos volt és nem volt büntetőjogi jogkövetkezménye semmilyen formában. (Pl. nem eredményezett büntetett előéletet.) Az ügyben azonban a bíróság figyelembe vette, hogy a szankció mindenkire vonatkozott, célja a büntetés és elrettentés volt semmint a kártérítés vagy kártalanítás, azt továbbá olyan általános szabályként fogadták el, amelynek célja szintén az elriasztás és szankcionálás volt, valamint a kérdéses összeg is jelentős volt (kb. 1 millió francia frank), amelynek be nem fizetése esetén börtönbe vonulhattak volna az elkövetők. Hangsúlyozta a bíróság még, hogy bár önmagában egyik tényező sem meghatározó, együttesen az adott ügyben ahhoz vezettek, hogy a kérdéses szankció büntetőjoginak minősült.

Amíg létezett ez Emberi Jogok Európai Bizottsága lehetősége volt pl. megítélni egy francia versenyjog alapján folyó eljárás büntetőjogias jellegét.¹⁷ Ebben a Bizottság arra az álláspontra helyezkedett, hogy mivel a szabad verseny fenntartása a piacon a társadalom olyan érdeke, amelyet általában a büntető jog véd; valamint, mivel a társaságokra kiszabott szankciók olyanok ellen irányulnak, akik szabályszegést követtek el; és kiszabott bírság összege nem elhanyagolható, sőt a kiszabható bírság maximum pedig jelentős ezért az az elrettentést szolgálja.

A nemzeti jog meghatározása

Az egyszerű eset, ha egy állam a jogában büntetni rendel a büntető jog eszközeivel egy magatartást, akkor az büntetőjoginak minősül. A probléma akkor merül fel, ha a nemzeti jog nem a büntető jog körében szabályoz egy magatartást. A többi szempont viszont pont ilyen

¹⁴ Ld. pl. A. Menarini Diagnostics S.r.l. v. Italy (2011) 38. §.

¹⁵ Ld. még röviden pl. Themistoklis K. Giannakopoulos, *Safeguarding companies' rights in competition and anti-dumping/anti-subsidies proceedings* (2nd edn, Wolters Kluwer Law & Business 2011) 20 – 22.; vagy Donald Slater and others, *Competition Law Proceedings before the European Commission and the Right to a Fair Trial: No Need for Reform?* 5 *European Competition Journal* 97 – 102.

¹⁶ Bendenoun v. France, 24 Feb. 1994, Series A no 284.

¹⁷ Société Stenuit v. France, 27 February 1992, App. no. 11598/85.

esetekben van segítségünkre. E tekintetben pl. az olyan pénzügyi szankciók, melyek pl. hiányos adónyilatkozatokhoz kapcsolódtak büntetőjogi szankciónak minősültek.¹⁸

A jogsértés természete

Arra nézve, hogy a jogsértés természete pontosan mikor tekinthető büntetőjoginak, nincs egyértelmű joggyakorlat.¹⁹ Trechsel és Summers a joggyakorlatból az alábbi feltételeket azonosította: egy szankció akkor büntetőjogi természetű, ha a norma címzettje általános, és ha a kiszabott szankciók természete retributív, azaz megtorló. Az ún. diszciplináris szabályok, melyek egy csoport magatartását szabályozzák, nem minősülnek büntetőjogi természetűnek. Érdemes azért felhívni a figyelmet arra, hogy az EJEK egy ítéletében kifejtette, hogy az EJEK nem tartalmaz arra utalást, hogy az elkövetett magatartásnak súlyosnak kell lennie.²⁰

A várható szankció súlyosságának természete és mértéke

Míg a szabadságvesztés kérdése e tekintetben egyértelmű, addig a pénzügyi szankcióké már kevésbé. Az nem kétséges az EJEK joggyakorlata alapján, hogy a pénzügyi szankciók is lehetnek büntetőjogi jellegűek.²¹ A pénzügyi szankciók mértéke mindenképpen fontos szempont ennek eldöntése során. Két fontos szempont, ami még kirajzolódik a joggyakorlatból, hogy a szankció meg nem fizetése járhat-e szabadságvesztéssel, valamint, hogy az rögzítésre kerül-e valamilyen nyilvántartásba? Ezek csak fontos szempontok, de nem kell, hogy feltétlenül fennálljanak, így pl. az utóbbi hiánya esetén is minden további nélkül lehet egy szankció büntetőjogi jellegű.²² Amikor a szankciók súlyosságát elemezzük a figyelembe veendő szempont a kiszabható büntetési maximum.²³

Nem véletlen, hogy a fentebbi szempontok figyelembevételével, pontosabban azok súlyossága miatt, az EJEK a közelmúltban egyértelműen kimondta egy tagállam vonatkozásában, hogy a versenyjogi bírságok büntetőjogi bírságok.²⁴

¹⁸ Ld. pl. Öztürk v. Germany, 21 February 1984., Series A no. 73.

¹⁹ Stefan Trechsel and Sarah Summers, *Human Rights in Criminal Proceedings* (Oxford University Press 2005) 19.

²⁰ Ld. Öztürk v. Germany, 21 February 1984., Series A no. 73. 53. §.

²¹ Ld. még Société Stenuit v. France, 27 February 1992, App. no. 11598/85.

²² Ld. Öztürk v. Germany, 21 February 1984., Series A no. 73. 52. §.

²³ Campbell and Fell v. The United Kingdom, 28 June 1984., Series A no. 80. 38. §. Ld. még Société Stenuit v. France, 27 February 1992, App. no. 11598/85.

²⁴ A. Menarini Diagnostics S.r.l. v. Italy 43509/08 43509/08

VI. Következtetések

Tekintettel arra, hogy az EJEK igen szigorú mércét alkalmaz az EJEK 6. cikke alkalmazása során, ezért a Törvényszék és az Európai Bíróságnak az a gyakorlata, hogy megkerüli a kérdés rendezését és a korábbi joggyakorlat átértelmezésével, vagy egyébként egy büntetőjogi ügyben más esetben elfogadhatatlannak minősítendő érveléssel kerüli meg a kérdés végleges rendezését, az nem kívánatos. Hasznos lenne, ha az Európai Bíróság kifejezetten és egyértelműen foglalna állást a korábbi joggyakorlat újraértelmezése mellett és úgymond tiszta lappal alakítaná ki az EJEK szellemével összeegyeztethető védelmi szintet. Természetesen sokan vitatják azt, hogy a jelenlegi rendszer nem felel meg az EJEK követelményeinek²⁵, míg mások élesen támadják²⁶. Ami biztosnak tűnik, hogy az EJEK egyre határozottabban marasztalja el a tagállamokat az EJEK 6. cikk megsértése miatt.

²⁵ Lásd pl. Wouter P. Wils, *Is Criminalization of EU Competition Law the Answer?* (2005) 28 *World Comp* 117, Wouter P. Wils, *The Increased Level of EU Antitrust Fines, Judicial Review, and the European Convention on Human Rights* (2010) 33 *World Comp* 5., Wouter P. J. Wils, *'The Compatibility with Fundamental Rights of the EU Antitrust Enforcement System in Which the European Commission Acts Both as Investigator and as First-Instance'* King's College London Law School Research Paper No 2014-21, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2363440.

²⁶ Lásd pl. International Chamber of Commerce, *'Due Process in EU Antitrust Proceedings - Comments on and Analysis of the European Commission's and EU Courts' Antitrust Proceedings'* <http://www.iccindiaonline.org/policy-statement/may2014/DueProcesPaper.pdf>.